

КУРІКУЛУМ В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОВІДНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ МЕКСИКИ

У статті розглянуто курікулярну структуру провідних університетів Мексики на прикладі Автономного університету Сакатекаса, а саме роль курікулуму в освітній діяльності цього навчального закладу, який, крім інших функцій, займається професійною педагогічною підготовкою вчителів. На погляд автора, позитивним і корисним для української системи професійно-педагогічної освіти є досвід Автономного університету Сакатекаса щодо розробки власного курікулуму за допомогою таких новітніх прогресивних теорій, як курікулярна теорія, інституційна теорія, теорія культури тощо, які дозволяють точно спланувати навчальний процес відповідно до сучасних соціально-культурних та економічних вимог певного регіону.

Актуальність проведеного дослідження полягає в тому, що вперше проведений аналіз курікулярної системи одного з провідних університетів Мексики, а саме Автономного університету Сакатекаса. Досвід Автономного університету Сакатекаса щодо розробки власного курікулуму за допомогою таких новітніх прогресивних теорій, як курікулярна теорія, інституційна теорія, теорія культури тощо є позитивним і корисним для української системи професійно-педагогічної освіти.

Метою дослідження є аналіз курікулярної структури та виявлення ролі курікулуму в освітній діяльності провідних університетів Мексики на прикладі Автономного університету Сакатекаса.

У науково-педагогічних джерелах існує понад 100 визначень поняття "курікулум". Базуючись на працях українських вчених, які використовують і трактують цю концепцію також по-різному (Н. Ничкало, Т. Кошманова та інші), надаємо далі наше розуміння цього терміна. Курікулум включає в себе такі аспекти як навчальна програма, навчальний план, визначення мети, завдань, змісту навчання, управління процесом навчання на різних рівнях, а також такі концепції як "прихований" та "нульовий" курікулуми, перша з яких пов'язана зі змістом неформальних повідомлень, що передаються студентам у процесі навчання, а друга з обсягом важливого професійно-педагогічного матеріалу, що не входить до цілей офіційних програм підготовки вчителів.

Курікулум професійно-педагогічної підготовки вчителів Мексики має відповідати вимогам процесів модернізації вищої освіти Мексики й інтегральної реформи вищих навчальних закладів, що започатковані в 90-х рр. XX ст. Метою цих процесів є підвищення якості вищої освіти, підвищення результатів навчання студентів та підвищення післядипломної підготовки вчителів. Національна асоціація університетів та ВНЗ Мексики (ANUIES) приділяє особливу увагу питанню післядипломної освіти і рекомендує через розробку нової інституційної політики ВНЗ заохочувати вчителів до підвищення свого освітнього рівня та участі в науково-дослідницькій діяльності [1: 1]. У цьому зв'язку слід відзначити досягнення провідних університетів Мексики, що за допомогою проведення інтегральної реформи університетів та розробки нових курікулярних проєктів дісталися підвищення рівня підготовки викладачів ВНЗ та вчителів шкіл.

Провідними мексиканськими ВНЗ є Мексиканський Національний Автономний університет – Universidad Nacional Autonoma de Mexico, Політехнічний Національний інститут – Instituto Politecnico Nacional, Національний педагогічний університет – Universidad Pedagogica Nacional, Ібероамериканський університет – Universidad Iberoamericana, Мексиканський коледж – Colegio de Mexico, Університет Ла Салле – Universidad la Salle, Автономний університет метрополії – Universidad Autonoma Metropolitana, а також Автономні університети штатів.

Розглянемо на прикладі Автономного університету Сакатекаса структуру ВНЗ Мексики та її реформістські перетворення, а саме роль курікулуму в освітній діяльності цього навчального закладу, що, крім інших функцій, займається професійною педагогічною підготовкою вчителів.

Становлення вищої освіти у штаті Сакатекас розпочинається з приватних католицьких коледжів та семінарій базової освіти, що започатковані католицькою церквою на початку XIX століття.

У 1874 р. в Сакатекасі започаткований Літературний інститут Гарсії – вищий навчальний заклад, де за гроші з публічних фондів проводяться навчання населення загальноосвітнім предметам й інженерним та юридичним наукам. Пізніше Літературний інститут Гарсія змінює назву на Автономний науковий інститут Сакатекаса. Цей навчальний заклад складеться з одинадцяти відділів: неповна середня школа, підготовча школа, відділ хімії, відділ права, економічний відділ, відділ комерції та адміністрації, відділ з підготовки медичного персоналу, відділ інженерії, медичний та ветеринарний відділи, зоотехнічний відділ. В інституті навчаються 1537 студентів, 50 % з яких відвідують неповну середню школу, 127 студентів – відділ права, 213 – відділ інженерії. Викладацький персонал інституту складається з 122 персон, з яких 60 % є позаштатними співробітниками, 27 % – на повній ставці, 13 % – працюють як помічники викладачів. Навчальні програми та плани інституту запозичені в Національному автономному університеті Мексики. У 1968 р. Автономний науковий інститут Сакатекаса стає Автономним університетом Сакатекаса завдяки декрету губернатора Родрігеса Еліаса [2: 17-21].

Отже, започаткування Автономного університету Сакатекаса пов'язане з важливими історичними подіями, що відбуваються в Мексиці в кінці 60-х – початку 70-х рр. XX ст.: переслідування антиурядових студентських хвилювань 1968 року; впровадження американської інструментальної педагогіки в систему освіти Мексики, пов'язане з необхідністю освіти компетентних робітників для підтримки політики інвестицій іноземного капіталу в Мексиці; розвиток системи вищої освіти; застій у генеруванні нових знань в області освіти; впровадження програм підготовки вчителів та викладачів вищих навчальних закладів.

На початку свого існування Автономний університет Сакатекаса забезпечує, головним чином, неповну середню та середню освіту, а також деякі галузі вищої освіти на рівні ліцензіату (ліцензіат відповідає бакалаврату в українській системі освіти). Слід зазначити, що значна частина викладацького персоналу працює в університеті позаштатно, тобто декілька годин на день чи на тиждень і, таким чином, не бере активну участь у соціальному житті та не має впливу на розвиток цього навчального закладу. Важливо підкреслити, що в перші роки існування університету науково-дослідницька діяльність майже не проводиться.

У 1971 р. в Автономному університеті Сакатекаса відбувається Перший симпозіум університетської реформи. Головними темами дебатів симпозіуму є демократизація університетської адміністрації, визначення соціальних функцій університету, розробка власних програм та планів навчання, втілення нових методів навчання. Результати симпозіуму відображені у надрукованому в 1972 р. документі "Висновки Симпозіуму університетської реформи: рекомендації". У цьому документі визначені нові соціальні функції університету: вища освіта, дослідницька діяльність, збереження та розповсюдження національної та світової культури. Щодо демократизації управління університетом, то його вищим органом проголошено Університетську Раду. На нашу думку, період розвитку університету з 1971 по 1972 рр. можна назвати стабільним. Про це свідчить також зростання кількості студентів, що навчаються в Автономному університеті Сакатекаса, а також кількості викладачів: 4 666 студентів та 206 викладачів [2: 34].

У 1972 – 1976 рр. на розвиток Автономного університету Сакатекаса має великий вплив Профспілковий університетський рух, що призводить у 1977 р. до тяжкої політичної кризи в університеті. Уряд штату Сакатекас незадоволений участю студентів та викладачів університету у постійних народних виступах і скидає з себе відповідальність за фінансування університетської діяльності. Кількість студентів та викладачів у цей період значно знижується. Автономний університет Сакатекаса знаходиться на краю свого існування.

У 1978 – 1980 рр. університетська громадськість об'єднується з метою реабілітації автономії університету та відновлення інституційної діяльності. В 1980 р. започатковані літні курси перманентного навчання (тобто навчання впродовж всього життя) для викладачів; розроблені програми стипендій для навчання викладачів тощо. У 1980 – 1984 рр. університет зазнає нової кризи, що викликана конфліктами між двома ідеологічними течіями університету: Мексиканської Комуністичної Партії та Партії Незалежних Профспілок. У 1987 – 1988 рр. з метою досягнення компромісних узгоджень між різними політичними силами та стабілізації навчальної та науково-дослідницької діяльності в Автономному університеті Сакатекаса проведений Перший генеральний університетський конгрес [2: 127]. Результатом конгресу є прийняття рішення про термінову необхідність реформування фінансової, адміністративної, нормативної, легіслативної та навчальної систем університету. У 1998 – 2000 рр. проведений Генеральний університетський реформістський конгрес. Висновки конгресу представлені в документах "Резолюції Генерального реформістського конгресу 1998-1999", "Курікулярний проект Автономного університету Сакатекаса". У першому з документів виражене критичне ставлення університетської громадськості до нової державної політики щодо самозабезпечення публічних університетів, підвищення платні за навчання, стандартизації системи фінансової підтримки викладачів та зменшення федеральних субсидій для публічних університетів. Конгресом розроблена нова адміністративна структура університету, що складається з відділу планування (ректор, загальний відділ, навчальний відділ, адміністративний відділ); навчальної дирекції; науково-дослідницької дирекції; дирекції університетських служб; дирекції кадрів; дирекції матеріальних ресурсів; дирекції фінансових ресурсів). Вирішено започаткувати відділ евалюації (оцінювання) та контролю за діяльністю адміністрації університету тощо [3: 64-82]. Починаючи з 2000 р. в Автономному університеті Сакатекаса проводиться інтегральна реформа, що передбачає перебудову навчальної структури за галузями науки (гуманітарні науки та освіти, медичні науки, базові науки, тощо) та розробку університетського курікулуму та плану інституційного розвитку університету.

Таким чином, становлення Автономного університету Сакатекаса є досить складним, але воно означене демократичними процесами (симпозіумом, конгресами, політичним рухом тощо), що тривають на протязі більш ніж 30 років (1971 – 2006). Проте, наявність політичних груп та профспілок в університеті, окрім позитивних має також деякі негативні наслідки. Так, умови прийняття на роботу викладачів до Автономного університету Сакатекаса, а також підвищення їх службового статусу та заробітної платні підлягають впливу рішень профспілок та політичних груп кожного відділу, а не вимогам до навчальних закладів та рівня підготовки кандидатів. Таким чином, превалюють кумівство, належання до однієї чи іншої групи, пошук стабільності на робочому місці тощо.

На наш погляд, позитивним є прагнення університетської громадськості створити власну курікулярну модель на основі новітніх прогресивних філософських, теоретичних та методологічних освітніх ідей; дістатися компромісних рішень щодо точок зору різних політичних сил про упорядкування університету тощо. Слід визначити, що, не зважаючи на те, що життя сучасного капіталістичного суспільства – яким є мексиканське суспільство – має за основу ринкові відносини і в багатьох випадках призводить до ставлення до освіти як коштовного товару, прогресивні мексиканські університети виступають за безкоштовність вищої освіти. Можна переконатися, що на протязі історії Автономного університету Сакатекаса університетська громадськість невтомно відстоює право всіх громадян (у тому ж числі й малозабезпечених) на отримання вищої освіти.

Щодо перебудови системи навчання, то в Автономному університеті Сакатекаса існує погляд на освіту як на історично-соціальний та гуманістичний феномен, що служить прогресу людства та дає можливість інтегрально та всебічно розвиватися кожному індивіду суспільства. З точки зору цієї філософії освіти навчальна модель університету є діалектичною проекцією, а не замкнутою системою. Університетський курікулярний проект заснований за такими принципами: навчально-адміністративна структура складається за галузями науки, яка сприяє співробітництву між програмами, що її становлять; інтеграція функцій викладання, науково-дослідницької діяльності, університетських служб та професійної практики, що сприяє мульті- та інтердисциплінарності університетського курікулуму; полівалентність і гнучкість навчальних програм, що

дозволяє фахівцям викладати свою дисципліну в різних відділах (наприклад, математик може викладати у відділі математики, фізики, інженерії, бухгалтерії, підготовчій школі тощо); розвиток програм заочного та дистанційного навчання (за допомогою новітніх засобів комунікації, віртуального навчання тощо), відкриття філій програм університету в інших містах штату, в інших штатах та закордоном [4: 6]. На наш погляд, доречно зауважити, що розробка цих нових принципів розбудови університетської навчальної структури є важливим досягненням на шляху розвитку Автономного університету Сакатекаса, оскільки вони сприяють встановленню взаємовідносин між відділами та програмами всередині університету (до реформи вони існували відокремлено, що призводило до суперечностей та формування університетських політичних груп), а також відвертості та прозорості курікулуму університету та якості навчання на національному та міжнародному рівнях.

Університетський курікулум розуміється як культурно-політичний та історично зумовлений проект планування та розвитку навчального процесу, що впливає на альтернативну трансформацію суспільства; це є інституційна пропозиція освітньої політики, що синтезує в собі знання, цінності, переконання, традиції та звички та інтегрує інтереси різних соціальних груп, закладів та організацій, які належать до певної професійної або наукової галузі. Курікулум Автономного університету Сакатекаса є інтегральним, гнучким та полівалентним. Інтегральний курікулум включає професійну підготовку, а також розвиток у студентів навичок мислення, культури читання та письма, самостійного навчання, творчості, критичності та рефлексії, поширення кругозору студентів, прищеплення загальнолюдських морально-етичних цінностей, навичок науково-дослідницької діяльності тощо. Гнучкий курікулум дає можливість взаємодії між різними відділами та програмами університету, об'єднання груп студентів різних відділів для проходження певних спільних дисциплін, дозволяє викладачам та студентам одних відділів співпрацювати з викладачами та студентами інших тощо. Полівалентний курікулум передбачає багатогранну підготовку студентів, що мають стати спеціалістами широкого профілю, а також дає можливість студентам, що не можуть закінчити повний курс ліцензіата, отримати диплом про професійно-технічну освіту тощо.

У процесі розбудови нового університетського курікулуму поняття навчання розуміється як процес підтримки постійної трансформації знань, дій та поведінки учнів у їх діяльності з перетворення своїх життєвих навичок на наукове, філософське та гуманістичне мислення. Курікулярна структура навчального рівня ліцензіата складається з трьох фаз: фаза початкової базової підготовки, фаза професійно-дисциплінарної підготовки та фаза інтегральної кінцевої підготовки. В Автономному університеті Сакатекаса існують 31 програма ліцензіатів, 7 програм зі спеціальностей, 30 програм з магістратури та 6 програм з аспірантури.

У Автономному університеті Сакатекаса навчаються 29 520 студентів, з яких 55 % є жіночої статі, 45 % – чоловічої. 36,06 % студентів навчаються в підготовчій школі (старші класи середньої школи на Україні); 48,75 % студентів зареєстровано у ліцензіатах; 12,85 % – в Мовному центрі; 4,62 % у відділах післядипломної освіти. Крім студентів штату Сакатекас в університеті навчаються представники інших штатів Мексики (3 454 персони), а також студенти з інших країн: Аргентини, Белісу, Болівії, Бразилії, Колумбії, Куби, Німеччини, Панами, Парагвая, США, Уругвая та Франції. 44,35 % студентів навчаються у відділі соціальних наук та адміністрації, 24,72 % – у відділі медицини, 16,68 % – у відділі інженерії, 5,82 % – у сільськогосподарчому відділі, 4,25 % – у відділі гуманітарних наук та освіти, 2,41 % – у відділі мистецтв, 1,75 % – у відділі базових наук.

В університеті працюють 2 009 викладачів, з яких 687 – на повній ставці. 164 викладача мають ступінь доктора (тобто кандидата наук), 302 – ступінь магістра, 52 – рівень спеціаліста. 102 викладача отримують особливу грошову підтримку Міністерства освіти Мексики за програмою удосконалення підготовки викладачів – Programa de Mejoramiento del Profesorado (PROMEP) – за значну дослідницьку діяльність [5: 15-24].

Науково-дослідницька діяльність проводиться в усіх навчальних відділах університету. Всього в Автономному університеті Сакатекаса в 1999 – 2005 рр. проведено 699 науково-дослідницьких робіт. У 2001 – 2006 рр. надруковані 239 робіт дослідників університету, з яких 71 монографія вийшла у міжнародних виданнях, 142 – у національних і 26 – у місцевих. Дослідники університету прийняли участь в 2005-2006 рр. у 119 міжнародних, 72 національних та 124 місцевих наукових конференціях. 87 викладачів-дослідників університету є членами Національної системи дослідників Мексики [5: 15-24].

Отже, процес становлення Автономного університету Сакатекаса умовно можна поділити на такі етапи:

- етап передісторії Автономного університету Сакатекаса – кінець XIX ст. – 1968 р.;
- етап становлення Автономного університету Сакатекаса, боротьба за автономію та самоврядування – 1968 р. – 1998 р.;
- етап розбудови курікулуму та перебудови інфраструктури відділів університету – 1998 р. – 2000 р.;
- етап підтримки та розвитку науково-дослідницької діяльності та післядипломної освіти викладачів – 2000 р. – 2006 р.

На наш погляд, позитивним і корисним для української системи професійно-педагогічної освіти України є досвід Автономного університету Сакатекаса щодо розробки власного курікулуму за допомогою таких новітніх прогресивних теорій, як курікулярна теорія, інституційна теорія, теорія культури тощо, які дозволяють точно спланувати навчальний процес відповідно до сучасних соціально-культурних та економічних вимог даного регіону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Hernández Madrigal, Pastor, "Formación docente en educación superior: la experiencia de un modelo de intervención". En: "El contexto. Revista digital de Educación y Nuevas Tecnologías. No.27", <http://contexto-educativo.com.ar/archivo.htm>
2. García Gonzalez, Francisco, Los años y los días de una institución, México, Ed. Cuellar, 1997

3. Universidad Autónoma de Zatecas, Resolutivos del Congreso General de Reforma. 1998 – 1999. – Zacatecas, Zac., 1999. – С. 12-15.
4. Universidad Autónoma de Zacatecas, Comisión General Operativa, Cuadernillo No.11. Proyecto Curricular. – Zacatecas, Zac., 2000, – С. 7
5. Universidad Autónoma de Zatecas, Segundo Informe de Labores 2005-2006. – Zacatecas, Zac., 2006, – С. 43.

Матеріал надійшов до редакції 17.05. 2007 р.

Жижек О.А. Куррикулум в образовательной деятельности ведущих университетов Мексики.

В статье рассмотрена куррикулярная структура ведущих университетов Мексики на примере Автономного университета Сакатекаса, роль куррикулума в образовательной деятельности данного учебного заведения, которое, кроме других важных функций, занимается профессионально-педагогической подготовкой учителей.

С точки зрения автора, является позитивным и может быть актуальным для использования в украинской образовательной системе опыт Автономного университета Сакатекаса в разработке куррикулярного проекта с помощью таких прогрессивных теорий как куррикулярная теория, институциональная теория, теория культуры, которые позволяют точно спланировать учебный процесс, согласно современным социально-культурным и экономическим требованиям данного региона.

Zhyzhko O.A. Curriculum in the education activity of important Mexican universities.

The article deals with the analysis of the curriculum structure of Mexican universities using the example of the Autonomy University of Zacatecas, the role of curriculum in the education activity of this institution, one of which functions is teacher training. Author's opinion is that the Autonomy University of Zacatecas experience of the curriculum building using the progressive theories of curriculum, of institutions, of culture, which help to plan educational process according to modern social, cultural and economic demands of the region, is positive and could be used in the education system of Ukraine.